הקרנפים – מחזה מאת יונסקו

השיעור מציג ציטוטים מהמחזה "הקרנפים " מאת יונסקו שבכתיבתו הושפע ממלחמת העולם השנייה. מחזה זה הוא המקור למושג התקרנפות שמשמעותו היסחפות אחרי העדר תוך איבוד החשיבה הביקורתית וללא הצבת קווים אדומים מוסריים.

למורה

מטרת השיעור היא להבהיר ולבקר את תופעת ההתקרנפות מתוך התייחסות לתיאורה במחזה הקרנפים שנכתב ב-1958.

המהלך המוצע הוא לקרא בשלב הראשון את כל דף הציטוטים . בשלב השני מוצע שהמורה יקריא את הציטוטים בהתאם לשאלות 3-6 ויחלץ מהתלמידים.ות את הסוגיות העקרוניות העולות מהציטוטים ואת עמדתם.ן בסוגיות אלה ?

1.הקרנף הוא בהמה אדירת כוח שנוטה לחיות בעדרים. מה מסמל הקרנף במחזה ?

2. בתחילת המחזה יש קרנף אחד ובסוף המחזה יש בן אדם אחד. מה מבטא תיאור זה ?

3. איזו תגובה מייצגים דבריו של בראנג'א במקבץ הציטוטים הראשון ?

4. בתחילת מקבץ הציטוטים השני מתנהל שיח בין בראנגא' לדודאר בנושא ההתרגלות והאדישות . איזו עמדה מייצג כל אחד מהם?

5.במקבץ הציטוטים השני מתנהל שיח בין בראנגא' לדודאר על כמה נושאים הכרוכים זה בזה : הזכות המוסרית להתערב במצב שבו אנשים החליטו להפוך לבהמות , מידת הסובלנות , יחסיות המוסר והלגיטימציה לבקשת עזרה מחוץ לגבולות המדינה. הסבר.י את עמדותיו של כל אחד מהם. מהי עמדתך בכל אחת מהסוגיות ?

6.במיקבץ הציטוטים השלישי מתנהל וויכוח בין בראנג'א לדייזי דייזי טוענת :"עלינו למצוא את שביל הזהב ולמצוא איתם שפה משותפת." בראנג'א עונה :" הם לא יכולים להבין את שפתנו. ואת כשלעצמך מבינה את שפתם?" מה משמעות הוויכוח ומה עמדתך בו?

7. מושג ההתקרנפות חדר אל השפה המדוברת כאשר לעיתים יש חוסר היכרות עם המחזה שהוא מקורו. מהי משמעות המושג בהתבסס על המחזה ? נסו לחשוב על דוגמאות לתהליך זה .

מקבץ ציטוטים ראשון

ג'אן: "לא יאומן קרנף !")שאון הדהירה של בהמה כבדה ואדירת כוח הולך ומתקרב. נשיפתה נשמעת)

בראנג'ה :)לג'אן(" רואים שאתה לא מאמין למראה עיניך! אכן זה היה קרנף...עכשיו הוא רחוק...רחוק" ...

ג'אן: "מה איתך?...לא נשמע כדבר הזה ! קרנף המשוטט חופשי בחוצות העיר, אין זה מפתיע אותך? איך מאפשרים דבר כזה?

בראנג'א: "אולי ...כן...לא היו צריכים לאפשר דבר כזה. זה מסוכן. לא חשבתי על כך . אל תדאג אנחנו מחוץ לטווח הפגיעה" .

מקבץ ציטוטים שני

דודאר: "עד לנקודה מסוימת אני מסכים אתך שיש על מה להתרגש אך ההתרגשות אצלך היא מופרזת. אין לך חוש הומור. צריך לקחת את הדברים בקלות ובריחוק" .

בראנג'א : " אני מרגיש סולידארי לכל מאורע. אני שותף ונוטל חלק. אינני מסוגל להישאר אדיש....אילו קרה הדבר אי שם כי אז יכולנו לדון עליו בניחותא, אך כאשר בעצמך נתפשת לתוך המאורעות, כאשר הובאת לפתע פתאום לנוכח המציאות הברוטאלית של העובדות, אי אפשר שלא תרגיש מעורבות ישירה, שהרי הנך מוכה תדהמה ואין ביכולתך לשמור על קור רוח . ואכן הוכיתי בתדהמה , בפירוש הוכיתי בתדהמה! אני תוהה ובוהה" .

דודאר : "כמוני כמוך, גם אני הוכיתי בתדהמה. כיום התחלתי להתרגל. אני בוודאי איננני טוען שטוב הדבר .אל תחשב שאני מצדד בכל מכול בקרנפים...."(רעשים של עדר קרנפים)

בראנג'א: "הנה הם הנה הם שוב ! לא לא יעזור שום דבר, אני איננני מסוגל להתרגל. אני שוגה אולי, אך הם מעסיקים את כל מחשבותיי, בעל כורחי, עד כי נודדת השינה מעיני"

דודאר: "ובכן עבל את הדבר והתעלה מעליו. אם כך ניתהווה, משמע שלא ייתכן אחרת" .

בראנג'א: "איזה פטליזם"

דודאר: "תן לשלטונות להגיב בעצמם וככלות הכול אני תוהה אם יש לך זכות מוסרית להתערב בכלל. בעצם, אני סבור שהעניין איננו חמור כלל ועיקר. לדעתי , מגוחך הוא להשתולל בעבור מספר אנשים שביקשו להחליף את עורם. הם לא הרגישו נוח בשלהם. הרי הם חופשיים וזה ענייננם" .

בראנג'א: "צריך לעקור את הרע מן השורש" .

דודאר: "הרע, איזה רע? סתם מילה נבובה! הנוכל לדעת איפה הרע ואיפה הטוב? כמובן, יש לכל אחד מאתנו העדפות" .

בראנג'א: "ראה לאן הגענו. אם המנהיגים ואזרחי המדינה חושבים כלם כמוך, הרי שלעולם לא תגמול בליבם ההחלטה לפעול.

דודאר: "וכי לא תרחיק לכת עד כדי סיוע מחו" ל? זה ענין פנימי גרידא , והוא נוגע אך ורק למדינתנו אנו"

בראנג'א: "אני מאמין בסולידריות הבינלאומית" ...

דודאר: "אתה דון קישוט! ואינני אומר זאת לגנאי, אין ברצוני לעלוב אותך! לטובתך אני מדבר, אתה יודע, משום שאתה ממש מוכרח להירגע" .

דודאר: "גם פרפר)המנהל בעבודה (עבר למחנה הקרנפים"

בראנג'א: "מר פרפר ראוי לגינוי . חובתו הייתה שלא להיכנ ע"

דודאר: "איזה אדם בלתי סובלני אתה"

בראנג'א:" ואולי אתה סובלני יתר על המיד ה ובעל פתיחות מופרזת"

דודאר: "בראנג 'א ידידי, שומה עלינו כי תמיד נשתדל להבין. מן הראוי שמלכתחילה גישתנו תהיה לפחות ניטרלית ועליה לגלות את הפתיחות

האופיינית למחשבה מדעית . הכל הגיוני ולהבין פירושו להצדיק" .

בראנג'א : "עוד מעט תהפוך לאוהד מושבע של הקרנפים"

דודאר: "לא . מה פתאום. לא ארחיק לכת עד כדי כך . אני רוצה להיות מציאותי. אני גם משכנע את עצמי שאין פגם של ממש בכל אשר הוא

טבעי. אוי לו לאדם הרואה פגם בכל. זו תכונתם של האינקוויזיטורים"

בראנג'א: "לדעתך זה טבעי? בינינו לבין עצמנו אתה חושב שזה טבעי"?

דודאר: "מה טבעי יותר מקרנף"?

בראנג'א: "כן ,אבל אדם הופך לקרנף? הרי זו אנומליות ואין עוררין על כך" .

דודאר: "נו , אין על כך עוררין! אל תגזים" ...

בראנג'א :" כן אנורמליות שאין עליה עוררין , אנורמליות מוחלטת" .

דודאר: "אתה מפגין ביטחון עצמי מופלג. כלום אפשר לדעת איפה הגבול בין נורמליות לאי נורמליות? איש עדיין אינו פתר את הסוגיה. מן הדין

שתתעדכן בסוגייה. גם זה וגם זה ,או ,זה או זה. הדבר נתון למיקוח"

בראנג'א:)ברקע : רעש מוגבר של קרנפים החולפים מתחת לחלון("אני מרגיש שאינך אלא טועה...אני מרגיש זאת אינטואיטיבית, זו המלה:

אינטואיטיבית".

דודאר : "מה פירוש אינטואיטיבית" ?

בראנג'א : "אינטואיטיבית פירושו...ככה נקודה. אני מרגיש שסובלנותך המופרזת וסלחנותך הנדיבה ...אינן למעשה חולשה וצרות

אופק...האמן לי" .

מקבץ ציטוטים שלישי

בראנג'א)לדייזי(:" רק אותם רואים, רק אותם. השלטונות עברו למחנה שלהם"

דייזי : "אין עוד אדם באף מקום"

בראנג'א :" אנחנו לבד" !

בראנג'א : "אני אוהב אותך יקירתי. אל תדאגי , זה יעבר להם. סתם התלהבות חולפת"

דייזי : "זה לא יעבר להם. זה סופי, נותרנו לבדנו עלינו לנהוג באיפוק . עלינו למצוא את שביל הזהב ולמצוא איתם שפה משותפת" .

בראנג'א:" הם לא יכולים להבין את שפתנו. ואת כשלעצמך מבינה את שפתם" ?

דייזי: "עדיין לא , אך מן הראוי שננסה להבין את שפתם"

בראנג'א : "אין בפיהם שפה הקשיבי...את קוראת לזה שפה" ?

דייזי : "מה אתה יודע? הרי אינך רב לשוני" .

בראנג'א : "נדבר על זה אח"כ , קודם נאכל"

דייזי: "אהובי שלי ,אומלל שלי ,אעמוד יחד אתך בנגדם עד תום"

בראנג'א: "תעמדי בזה? "

דייזי: "אעמד בזה.)רעש הקרנפים הופך למוסיקה ערבה(הם שרים. אתה שומע" ?

בראנג'א: " הם לא שרים הם נוחרים"

דייזי: "הם שרים"

בראנג'א : "הם נוחרים , אני אומר לך"

דייזי: "אין לך מושג מהי מוסיקה , מסכן שלי. מה אתך? הבט הם משחקים ורוקדים"

בראנג'א : "את קוראת לזה ריקוד" ?

דייזי : "זו הדרך שלהם לרקוד, הם יפים"

בראנג'א: "הם מעוררים סלידה"!

דייזי : "החיים המשותפים אינם אפשריים עוד"

בראנג'א: "דייזי, אל תעשי לי את זה , עלי בחזרה , אל תשאירי אותי לבדי, מה הבטחת לי ?דייזי, דייזי. ....

אני לגמרי בודד עכשיו)ניגש ונועל את הדלת בקפידה ובזעם(,אותי לא יסדרו !)סוגר את החלונות(לא אלך בעקבותיכם, אינני מבין אתכם.

אשאר מה שאני אני, יצור אנוש, כן, יצור אנוש... אני האדם האחרון ואשאר אדם עד תום! לא אכנע".